

BİBLİYOGRAFYA :

A. G. P. Martin, *Quatre siècles d'histoire marocaine, au Sahara de 1504 à 1902, au Maroc de 1894 à 1912*, Paris 1923; R. Guillermo — J. Sanchez, *El Sahara occidental*, Madrid 1932; E. F. Hernandez, *Sahara espagnol*, Madrid 1942; *Mu.M* (Mülhak), I, 133-136; *Cultural Atlas of Africa* (ed. J. Murray), Verona 1981, s. 124-125; *The Cambridge Encyclopedia of Africa* (ed. R. Oliver — M. Crowder), London 1981, s. 259-260; Sıddık İbnü'l-Arabî, *Kitâbü'l-Mağrib*, Beyrut 1404/1984, s. 195; Hamed el-Menûnî, *Mezâhiru yekâzâtî'l-Mağribi'l-hadîs*, Beyrut 1405/1985, II, 170-187; Abdülkerim Kerim, *el-Mağrib fî 'ahdi'd-devleti's-Sa'diyye*, Rabat 1398/1978, s. 97-147; *Middle East and North Africa* 1988, London 1987, s. 617-621; G. Yver, "al-Maghrib", *El*² (İng.), V, 1187.

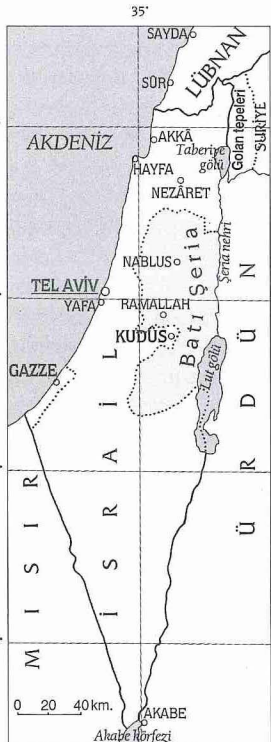
MUSTAFA L. BİLGE

BATI ŞERİA

(الضفة الغربية)

Filistin'de
İsrail işgali altında bulunan
bir bölge.

Filistin'in Şeria nehri ile Lut gölünün batısındaki Judea ve Samaria bölgelerini kaplayan ve bugün Batı dünyasında West Bank veya Cisjordanie adlarıyla tanınan kesimdir. Batı Şeria (ed-Diffetü'l-garbiyye) bir coğrafya deyimi olmaktan ziyade siyasî bir deyimdir ve yüzölçümü yaklaşık 5879 km² olan bölgenin tek coğrafi sınırı, Ürdün ile İsrail'i ayıran Şeria nehri ve Lut gölünün batı kıyılarındandır.

dan ibarettir; diğer sınırları ise coğrafi olmayıp son kırk yılda Arap-İsrail mücadelesinin ortaya çıkardığı siyasî sınırlardır. Tülkerm, Nablus, Cenin, el-Halil (Hebron), Beytülâhm (Bethlehem), Ramallah ve Eriha (Jericho) bu bölgenin önemli şehirleridir. Filistinliler'in anavatan olarak kabul ettikleri Batı Şeria toprakları üzerinde yaşayan nüfus 1 milyon kadardır.

Filistin topraklarında I. Dünya Savaşı'ndan sonra İngiliz manda yönetimi sırasında başlayan Arap-Yahudi mücadelesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 29 Kasım 1947 tarihinde on üç red (Türkiye dahil) ve on çekimser oya karşılık otuz üç oyla kabul ettiği 181 (II) sayılı kararı ile 1948 yılında İsrail Devleti'nin kurulması üzerine yeni bir şekle büründü. Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi'nin bir raporuna dayanan bu karar Filistin topraklarını Araplar'la yahudiler arasında taksim ederek biri Arap, diğeri yahudi olmak üzere iki ayrı bağımsız devletin kurulmasını öngörmektedir. Taksim kararı ile Filistin topraklarının % 42,88'i Araplar'a, % 56,47'si yahudilere verilmekte ve Kudüs şehri de milletlerarası bir bölge olarak Birleşmiş Milletler'in vesâyeti altına konulmaktaydı. Çizilen bu sınırlara göre yahudi devletin nüfusu 498.000'i yahudi, 407.000'i Arap olmak üzere 905.000, Arap devletinin nüfusu da 10.000'i yahudi gerisi Arap olmak üzere 735.000 idi. Toplam 205.000 olan Kudüs bölgesinin nüfusu ise yaklaşık 105.000 Arap ve 100.000 yahudiden oluşuyordu. Bu tablonun teşekkülünde başlıca sebep, Araplar'ın dağınık yaşamalarına karşılık dünya yahudilerinin bölgeye bir plan dahilinde göç etmeleridir.

Birleşmiş Milletler'in 181 (II) sayılı kararı ile Arap devletine ayrılan arazi esas itibarıyla İsrail'in kuzeyindeki Akkâ ve Lübnan'a bitişik bölge ile Şeria nehrinin ve Lut gölünün batısında, kuzeyde Nâsıra'da (Nazareth) güneyde Bi'rüssebi'ye (Beersheba) kadar uzanan bölge ve batıda İsrail'e ayrılan ve Akkâ'dan başlayan kıyı şeridine bitişik toprak parçası ile bugünkü Gazze Şeridi ve İsrail-Mısır sınırındaki Avca bölgesini kapsayan topraklardan meydana geliyordu. Arap devletine ayrılan bu topraklar, içine aldığı bugünkü Batı Şeria'dan çok daha geniştir.

Birleşmiş Milletler'in bu kararı üzerine Yahudi Millî Konseyi Tel Aviv'de yahudilere ayrılan topraklar üzerinde bir İsrail Devleti'nin kurulduğunu ilân etti

(14 Mayıs 1948). Arap ülkeleri Filistin'in taksimini kabul etmedikleri gibi kurulan İsrail Devleti'ni ortadan kaldırmak için askerî harekâta giriştiler ve İsrail ile Araplar arasında 1948-1949 savaşı vuku buldu. Bu savaşta Ürdün hariç Suriye, Mısır ve Lübnan başarılı olamadılar. Bunlardan Mısır ancak Gazze Şeridi'ni, daha başarılı muharebeler yapan Ürdün ise 181 (II) sayılı Birleşmiş Milletler kararının Arap devletine ayırdığı ve Şeria nehrinin batısında bulunan toprakların bir kısmını ve Kudüs'ün müslüman kesimini teşkil eden Doğu Kudüs'ü ele geçirdi. Ürdün'ün ele geçirdiği bu topraklar bugünkü Batı Şeria toprakları olup doğu sınırı, Şeria nehri ile Lut gölünün kuzey kısmının batı kıyıları idi ve kuzeyde Nâsıra'nın güneyinden el-Halil'in güneyine kadar uzanmakta, batıda da Akdeniz kıyısına 14-15 km. mesafede bulunan Kalkilya ve biraz daha kuzeydeki Tülkerm'e ulaşmaktaydı. 24 Eylül 1950'de Hâşimî Ürdün Krallığı işgal ettiği Batı Şeria'yı ilhak kararı aldıysa da bunu sadece İngiltere ve Pakistan devletleri tanıdı. Diğer taraftan, 1948-1949 savaşı 1 milyon kadar Filistinli'nin İsrail işgalinden kaçarak komşu Arap ülkelerine sığınmalarına sebep olmuş ve Mısır'ın ele geçirdiği Gazze Şeridi'ne 250.000 kadar Filistinli iltica etmiştir.

1967 Haziranında yapılan üçüncü Arap-İsrail savaşında Ürdün, elindeki Batı Şeria toprakları ile Mescid-i Aksâ'nın da içinde bulunduğu Doğu Kudüs'ü İsrail'e kaptırdı. Bu savaşta İsrail Batı Şeria'nın yanı sıra Gazze'yi ve bütün Sînâ yarımadasını işgal ettiği gibi ayrıca Suriye cephesinde stratejik Golan tepelerini de kontrol altına aldı; bu şekilde hâkimiyeti altındaki toprakları savaştan önce sahip olduklarının üç misline çıkardı. 1967 savaşından önce Arap ülkeleri ve Filistinliler İsrail'i ortadan kaldırmak için çalışırken bu savaştan sonra işgal ettiği Batı Şeria, Gazze Şeridi ve Golan tepeleriyle Sînâ yarımadasından çekilmesi için çaba harcamaya başladılar. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 22 Kasım 1967 tarihli ve 242 sayılı kararı İsrail'in bu topraklardan çekilmesini öngörüyor, ancak buna karşılık bu devletin "güvenlikli ve tanınmış" sınırlara sahip olması hakkını kabul ediyordu. Bilhassa bu karar dolayısıyla 1967'den sonra Batı Şeria'dan çok söz edilir olmuş ve bu bölge ile Gazze, Ortadoğu meselesinin temel unsuru haline gelmiştir.

İsrail 26 Mart 1979'da Mısır'la yaptığı barış antlaşmasından sonra Sînâ'dan

çekildiği halde 29 Temmuz 1980'de Doğu Kudüs'ü ve 14 Aralık 1981'de de Golan tepelerini ilhak etti; Doğu Kudüs'ün ilhakı ile birlikte de Kudüs'ü İsrail'in "ebedî ve değişmez" başşehri olarak ilân etti. İsrail Batı Şeria'yı ise resmen ilhak etmeyip işgal altındaki bir toprak olarak askerî yönetiminde tutmakta ve halkının tamamını Filistinli olduğu için bu rayı tedricî şekilde yahudileştirebilmek amacıyla da yahudi yerleşim merkezleri kurma yoluna gitmektedir; bu merkezlerin miktarı bugün 100'ü çok aşmış durumdadır. Yahudi yerleşim merkezlerinin kurulması sonucu karşı karşıya gelen yerli halkla yahudiler ve askerler arasında çatışmalar ortaya çıktı. 1982'den itibaren giderek artan çatışmalar halen devam etmekte ve İsrail bu hareketlere karşı gayet zecrî tedbirler uygulamaktadır.

Batı Şeria ile Gazze nüfusunun çok büyük çoğunluğunun Filistinli olması, bu iki toprağı müstakbel Filistin devletinin anavatanı haline getirmiştir. Ancak Mısır ile İsrail arasında 17 Eylül 1978'de yapılan Camp David anlaşmalarında Batı Şeria ve Gazze'de özerk bir Filistin yönetimi kurulması öngörüldü ise de yapılan uzun müzakerelere rağmen bunu gerçekleştirebilmek mümkün olmadı. Gerek Filistin Kurtuluş Örgütü gerekse Arap ülkeleri öngörülen bu Filistin özerkliğini kabul etmemişler ve Batı Şeria ve Gazze'de "Bağımsız Filistin Devleti"nin kurulmasında ısrar etmişlerdir. Buna karşılık Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail de Filistin'in bağımsızlığını kabul etmemekte direnmektedirler. İsrail Filistinlilerin bağımsızlık hakkını tanımazken Filistinlilerin tek yasal temsilcisi olarak kabul edilen Filistin Kurtuluş Örgütü de İsrail Devleti'nin yaşama ve var olma hakkını uzun süre kabul etmedi. Ancak 15 Kasım 1988 tarihinde Bağımsız Filistin Devleti'nin kuruluşunu ilân eden Cezayir Deklarasyonu ile Birleşmiş Milletler'in 181 (II) ve 242 sayılı kararları kabul edildiğinden İsrail Devleti'nin varlığı da dolaylı biçimde benimsenmiş oldu. 1967'den bu yana İsrail'in işgali altında olan Batı Şeria'da 1 milyona yakın Filistinli, işgal yönetiminin baskı ve sindirmeye dayanan politikası sebebiyle çok zor şartlar altında yaşamaktadır. Aralık 1987'de işgal altındaki topraklarda başlayan Filistinlilerin ayaklanmaları (intifada) ve 1 Ağustos 1988'de Ürdün'ün Batı Şeria ile her türlü hukukî ilişkisini kestiğini ilân etmesi üzerine Filistin Kurtu-

luş Örgütü, işgal altındaki Filistin topraklarında Bağımsız Filistin Devleti'ni fililen kurma teşebbüslerini hızlandırdı ve Filistin Millî Konseyi'nin Cezayir'deki olağan üstü toplantısında alınan kararıyla da bağımsız devletin kurulduğu ilân edildi (15 Kasım 1988). Kısa sürede pek çok ülke tarafından tanınan ve Yaser Arafat başkanlığındaki sürgünde bir hükümetin yönetiminde bulunan Bağımsız Filistin Devleti'nin toprakları arasında Batı Şeria ve Gazze'nin yanı sıra Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 181 (II) sayılı kararı ile "Arap devleti"ne ayırdığı diğer toprakların da yer aldığı kabul edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

J. C. Hurewitz, *Diplomacy in the Near and Middle East II: A Documentary Record 1914-1956*, New York 1958, s. 281-295; James R. Kurth, "U. S. Policy and the West Bank", *The Middle East Reader* (ed. Michael Curtis), New Jersey 1986, s. 396-400; Michael Curtis, "Academic Freedom and the West Bank", a.e., s. 281-284; *The Middle East and North Africa 1988*, London 1987, s. 75; "Palestine", *Arabia*, V, London 1982, s. 8-16; "Palestine Today", *Afkar/Inquiry*, II/11, London 1985, s. 26-35.

FAHİR ARMAOĞLU

BATI TRAKYA

Karadeniz, Marmara ve Ege denizleriyle Balkan-Rodop dağ silsilesi arasında kalan ve Trakya adı verilen arazi parçasının batı kesimi.

Trakya doğu ve batı olmak üzere iki kısma ayrılır. Doğu Trakya, bugünkü Türkiye'nin Avrupa kıtasındaki arazisini teşkil eder. Bunun dışındaki kısım ise Batı

Trakya olup 1913'te kurulan Batı Trakya Hükümet-i Müstakillesi sınırları esas alındığında bir kısmı Yunanistan'ın, diğer bir kısmı da Bulgaristan'ın sınırları içinde bulunmaktadır. 1923 Lozan Antlaşması'yla sınırları çizilen Batı Trakya ise bugün tamamen Yunanistan'ın idaresinde olan bölgedir.

Günümüzde Batı Trakya doğudan Meriç nehriyle Türkiye'den, batıdan Mesta Karasu nehriyle Makedonya'dan, kuzeyden Rodop dağları ile Bulgaristan'dan ayrılmış olup güneyden de Ege deniziyle çevrilidir. Bölge İskeçe, Gümülcine ve Meriç vilâyetlerinden oluşmaktadır.

Osmanlılar'ın 1356'da Rumeli'ye geçmeleriyle birlikte Türk akınlarına hedef olan Batı Trakya'da 1360'ta başta Dede-ağaç (Mekri) olmak üzere sırayla Dime-toka ve çevresi alındı. 1363'te Sazlıdere Muharebesi'nden sonra Edirne'nin ele geçirilmesinin ardından Evrenos Bey Gümülcine ve yöresini Osmanlı topraklarına kattı. Balkanlar'da ilerlemeye devam eden Osmanlı kuvvetleri 1372'de ikinci Çirmen veya Meriç savaşıyla, elden çıkmış olan Gümülcine'yi tekrar aldığı gibi bu şehirden başka Borla, İskeçe, Marolye (Maroniye), Kavala, Drama, Zihne ve Serez'i de zaptetti ve böylece Makedonya ticaret yolları Osmanlılar'ın kontrolüne girdi.

Osmanlı fütuhatıyla birlikte yöreye Anadolu'nun çeşitli kesimlerinden büyük miktarda Türk nüfusu nakledildi. Tapu-tahrir kayıtlarından bölgeye yapılan bu ilk nakil konusunda bilgi edinilmektedir. Meselâ Sultan I. Murad döneminde itibaren Gümülcine, Dimetoka ve Ferecik'e Bergama, Söğüt, Saruhan, Menteşe, Hâmid, Gerece, Göynük, Canik, Ahlat, Ayvalı, Ayıntab (Gaziantep) gibi Anadolu'nun çeşitli yerleşim birimlerinden nüfus nakledildiği gibi Özbek, Dânişmendlü, Saruca Dânişmend, Saruhanlu, Karagözlü, Bayat, Dağeri, Yörükler, Arpuz Ata, Saltuklu, Oğuz, Döğerdüğünü, Barak, Sıçanlı, Salur, Eymir ve Bayındur gibi Türkmen boylarına mensup gruplar yerleştirilerek mahalle ve köyler teşkil edilmiştir. Getirilen bu aşiret ve ahalî grupları yerleştikleri yörelere aşiretlerinin veya geldikleri Anadolu şehirlerinin isimlerini verdikleri gibi Eskici Hacı, Debbâğlar, Hacı Karagöz, Kadı Mescidi, Hacı Hızır, Hacı Hayreddin, Koca Nasuh, Yenice, Bergamalu, Aşçı Mescidi, Obacılar, Çekirdeklü, Balabanlu, Denizlü, Çobanlı, Çakırlar, Çadırlu, Bulduklu vb. gibi Türkçe adlar taşıyan köyler kurmuşlardır.

Batı Trakya Hükümet-i Müstakillesi'nin bayrağı, mührü ve çıkardığı pullar

